

ความรุนแรงเชิงโครงสร้างในเรื่องสั้นที่ผ่านการคัดเลือกให้เข้ารับการตัดสินรอบสุดท้าย เพื่อรับรางวัลซีไรต์ประจำปี 2560

Structural Violence in Short Stories in the Final List for the B.E. 2560 S.E.A. Write Award

วชิรวิทย์ บุญทา^{1*}, เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์², บัณฑิต ทิพย์เดช³, วชรินทร์ แก่นจันทร์⁴

Wachirawit Boonta^{1*}, Premvit Vivattanaseth², Bandit Thipdet³ and Vajrindra Kaencandra⁴

¹ นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

² รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

³ อาจารย์ ดร.สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

⁴ อาจารย์ ดร.สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

¹ Student in Master of Arts, School of Liberal Arts, University of Phayao

² Associate Professor, Ph.D. School of Liberal Arts, University of Phayao

³ Lecturer Ph.D. School of Liberal Arts, University of Phayao

⁴ Lecturer Ph.D. School of Liberal Arts, University of Phayao

* E-mail: wachirawit052@gmail.com

Received November 30, 2022 Revised June 25, 2023 Accepted June 27, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความรุนแรงเชิงโครงสร้างในเรื่องสั้นที่ผ่านการคัดเลือกให้เข้ารับการตัดสินรอบสุดท้ายเพื่อรับรางวัลซีไรต์ประจำปี 2560 ซึ่งได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารวรรณกรรมรวมเรื่องสั้นที่ผ่านการคัดเลือกให้เข้ารับการตัดสินรอบสุดท้ายเพื่อรับรางวัลซีไรต์ประจำปี 2560 จำนวน 8 เล่ม 75 เรื่อง โดยใช้แนวคิดความรุนแรงเชิงโครงสร้างของโยฮัน กัลตุง (Johan Galtung) มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า ความรุนแรงเชิงโครงสร้างในเรื่องสั้นที่ผ่านการคัดเลือกให้เข้ารับการตัดสินรอบสุดท้ายเพื่อรับรางวัลซีไรต์ประจำปี 2560 พบความรุนแรงเชิงโครงสร้างทั้งหมด 5 ประเภท โดยปรากฏความรุนแรงเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจมากที่สุด รองลงมาคือความรุนแรงเชิงโครงสร้างทางการเมือง ความรุนแรงเชิงโครงสร้างทางสถานะและบทบาททางสังคม ความรุนแรงเชิงโครงสร้างทางสถาบันครอบครัว และความรุนแรงเชิงโครงสร้างทางการศึกษา ตามลำดับ

คำสำคัญ: ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง, ความรุนแรง, ซีไรต์, เรื่องสั้น

Abstract

This article presented the analysis of the structural violence in the final list of short stories for the B.E.2560 S.E.A. Write Award. The scope of the study covered the 8 final list of books of the B.E. 2560 S.E.A. Write Award, 75 stories in total. The theoretical framework followed that of Johan Galtung's concept of structural violence. The results of the study indicated that there were 5 types of structural violence found in the final list of short stories of the B.E. 2560 S.E.A. Write Award, namely economic violence, political violence, social status and role violence, family institutional violence, and educational violence, respectively.

Keyword: Structural Violence, Violence, S.E.A. Write, Short Story

บทนำ

ความรุนแรงเชิงโครงสร้างเป็นปัญหาที่พบเห็นได้ทั่วไปตามหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ สื่อสังคมออนไลน์ หรือแม้กระทั่งในการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ความรุนแรงเชิงโครงสร้างเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่ในสังคมเป็นอย่างมาก ดังตัวอย่างจากบทความเรื่อง หลากมิติคนไทยยังไม่เท่าเทียมของ วศินี พงษ์ประภาพร (2561) ที่กล่าวถึงสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำของประเทศไทยไว้ว่า “ข้อมูลจากปี 2015 ระบุว่าความมั่งคั่ง 56% ของประเทศไทยถือครองโดยคนเพียง 1% เท่านั้น ขณะที่คนอื่นอีก 99% ที่เหลือ แบ่งกันถือครอง 44% ที่เหลือสถานการณ์เช่นนี้ทำให้ประเทศไทยรั้งอันดับสามในการจัดอันดับประเทศที่คนจนกับคนรวยมีทรัพย์สินแตกต่างกันที่สุดในโลก เป็นรองเพียงรัสเซียและอินเดียเท่านั้น” เมื่อพิจารณาบทความข้างต้นจะเห็นถึงความเหลื่อมล้ำในประเทศไทยได้อย่างเด่นชัดที่คนเพียง 1% มีความมั่งคั่งมากกว่าคนส่วนใหญ่ในสังคมถึง 127 เท่า ปัญหาเหล่านี้สามารถแก้ไขได้ด้วยการที่รัฐเข้ามาเป็นตัวกลางในการกำหนดโครงสร้างในการเข้าถึงสิทธิ อำนาจ และโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรหรือบริการที่เท่าเทียมจากรัฐ

โยฮัน กัลตุง (Johan Galtung) นักวิชาการที่ศึกษาด้านสันติภาพและความขัดแย้งชาวนอร์เวย์ ได้กล่าวถึง ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (Structural Violence) ไว้ว่า ความรุนแรงที่โครงสร้างทางสังคมเป็นผู้กระทำคือ โครงสร้างทางการเมืองและโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ที่ก่อให้เกิดการกดขี่ การเอาเปรียบและความไม่เท่าเทียมกันทางด้านอำนาจและโอกาสของคนในสังคม (เดโซพล เหมนาโลย, 2552) จากความหมายข้างต้นจะเห็นได้ว่า ตัวกระทำ ความรุนแรงที่ไม่ใช่บุคคลแต่เป็นระบบโครงสร้างหรือสถาบันทางสังคม ที่คอยสนับสนุนให้เกิดความรุนแรง โดยการสร้างและรักษาช่องว่างระหว่างศักยภาพของมนุษย์ (Potentiality) กับสิ่งที่เป็นจริง (Actuality) (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2557) จนทำให้มนุษย์ไม่สามารถบรรลุความต้องการตามศักยภาพได้เท่าที่ควร

นรินทร์ นาเจริญ (2550) ได้ศึกษา “อุปสรรคสุขภาพสันติภาพเชิงวิพากษ์” พบว่า ในแต่ละปีมีผู้ซื้อไอศกรีมเฉพาะในยุโรปมากกว่า 11 พันล้านเหรียญอเมริกัน ในขณะที่มีผู้คน 2,500 ล้านคน ทั่วโลกขาดแคลนสารอาหารโภชนาพื้นฐาน ซึ่งสามารถแก้ไขให้ตกไปได้ด้วยเงินเพียง 9 พันล้าน

เหรียญอเมริกัน หรือประมาณครึ่งหนึ่งของที่ประเทศยุโรปและอเมริกาใช้ซื้ออาหารสัตว์ในแต่ละปี แสดงว่าในความเป็นจริงแล้ว สังคมมีศักยภาพมากพอจะช่วยเหลือคนกลุ่ม ต่าง ๆ ได้ แต่สังคมเลือกที่จะไม่ช่วยเหลือ การปล่อยให้บุคคลอื่นต้องเผชิญกับภาวะการณ์ที่ขัดขวางต่อความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ไม่ให้เกิดผล ทั้งที่สังคมสามารถช่วยเหลือได้นี้ถือเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่เกิดขึ้น งานวิจัยนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงความรุนแรงเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจในระดับโลกซึ่งเป็นโครงสร้างเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่เอื้อประโยชน์ให้กับประเทศมหาอำนาจให้สามารถกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนของตนเองให้มีมูลค่าสูงกว่าประเทศอื่นทำให้ประชากรในประเทศของตนมีความเป็นอยู่ที่ดีกว่าประชากรในหลายประเทศ ในขณะที่ผู้คนจำนวนมากในประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจที่เล็กกว่าต้องเผชิญกับความยากลำบากในการดำเนินชีวิต

ทั้งนี้ความรุนแรงเชิงโครงสร้างนั้น มิได้ปรากฏแต่เพียงในสังคมแห่งความเป็นจริงเท่านั้น แต่ยังได้ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องสั้นที่ผ่านการคัดเลือกให้เข้ารับการตัดสินรอบสุดท้ายเพื่อรับรางวัลซีไรต์ประจำปี 2560 อีกด้วยดังตัวอย่างจากเรื่องสั้นเรื่องซินเดอเรลล่าเมืองหุ่นยนต์ที่ได้เผยให้เห็นถึงความรุนแรงเชิงโครงสร้างในสังคม ดังข้อความ “น้ำมันเป็นยอดปรารถนาของทุกคนในยุคนี้ มันหายากมากและมีราคาแพงลิบ สาเหตุที่น้ำมันลดลงอย่างรวดเร็วก็เพราะชนชั้นปกครองของพวกเราใช้น้ำมันเป็นอาหารกันอย่างตะกละตะกลาม แถมยังใช้น้ำมันไปกับเครื่องปั่นไฟและรถหุของพวกตนอย่างไม่บันยะบันยัง ทางเดียวที่ประชาชนจะได้น้ำมันมา คือจากการใช้คุปองปันส่วนของรัฐ ซึ่งแลกน้ำมันได้แค่พอเติมตะเกียงอ่านหนังสือ ไม่มากไม่น้อยไปกว่านี้ สมัยก่อนน้ำมันเคยปันส่วน

มามากกว่านี้ แต่มันค่อย ๆ น้อยลงเรื่อย ๆ จนในที่สุดก็เหลือเพียงเท่าที่วา” (จิตานนท์ เหลืองเพียรสมุท , 2561)

เรื่องสั้น ซินเดอเรลล่าเมืองหุ่นยนต์สะท้อนให้เห็นความรุนแรงเชิงโครงสร้าง ด้านเหลื่อมล้ำทางโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรอันเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิตที่กระทำต่อครอบครัวของพิภพและชาวเมืองคนอื่น ๆ ที่ต้องใช้ชีวิตกันอย่างขาดแคลนน้ำมัน โดยมีรัฐเป็นผู้ครอบครองและจัดสรรให้กับประชาชนตามที่รัฐเห็นสมควรโดยไม่ได้คำนึงถึงความเพียงพอต่อการใช้งานของประชาชน ดังข้อความ “ทางเดียวที่ประชาชนจะได้น้ำมันมา คือจากการใช้คุปองปันส่วนของรัฐ ซึ่งแลกน้ำมันได้แค่พอเติมตะเกียงอ่านหนังสือ ไม่มากไม่น้อยไปกว่านี้” แต่ในขณะเดียวกันรัฐกลับใช้อำนาจในการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่เอื้อประโยชน์ให้กับตนเองและพวกพ้องให้สามารถใช้ทรัพยากรได้แบบไร้ขีดจำกัด ดังข้อความ “ชนชั้นปกครองของพวกเราใช้น้ำมันเป็นอาหารกันอย่างตะกละตะกลาม แถมยังใช้น้ำมันไปกับเครื่องปั่นไฟและรถหุของพวกตนอย่างไม่บันยะบันยัง”

จะเห็นได้ว่าโครงสร้างทางอำนาจดังกล่าวได้ให้อำนาจแก่รัฐในการจัดสรรทรัพยากรแก่คนในสังคม ซึ่งสร้างความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงทรัพยากรระหว่างประชาชนกับชนชั้นปกครองที่ทำให้ประชาชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ขาดแคลนทั้ง ๆ ที่สังคมมีทรัพยากรเพียงพอสำหรับทุกคน แต่ก็ไม่สามารถเรียกร้องสิ่งใดจากรัฐได้และจำต้องยอมรับกับสภาพที่เป็นอยู่ ในขณะที่เจ้าหน้าที่ของรัฐ และพวกพ้องมีความเป็นอยู่ที่สุขสบายมีทรัพยากรใช้อย่างไร้ขีดจำกัด โครงสร้างทางอำนาจในการจัดสรรทรัพยากรดังกล่าวได้สร้างความไม่เป็นธรรมให้แก่ประชาชนผู้ถูกกดขี่ผ่านระบบโครงสร้างทาง

อำนาจของสังคม ทั้งนี้ความรุนแรงเชิงโครงสร้างยังได้ปรากฏในเรื่องสั้นที่ผ่านการคัดเลือกให้เข้ารับการตัดสินรอบสุดท้ายเพื่อรับรางวัลซีไรต์ประจำปี 2560 อีกหลายเรื่อง อาทิ เรื่องบางลาไม่เคยลาก่อน (เกริกศิษฐ์ พลมะมาตร, 2561) เรื่องในโลกที่ทุกคนอยากเป็นคนดี (จิตานันท์ เหลืองเพียรสมุท, 2561) เรื่องฝาผนัง (อนิมมัล เล็กสวัสดิ์, 2560) และเรื่องเสน่หานุสรณ์ (เงาจันทร์, 2560) เป็นต้น

บทความนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาความรุนแรงเชิงโครงสร้างในเรื่องสั้นที่ผ่านการคัดเลือกให้เข้ารับการตัดสินรอบสุดท้ายเพื่อรับรางวัลซีไรต์ประจำปี 2560 เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความรุนแรงเชิงโครงสร้างด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะในช่วงระยะเวลาระหว่าง ปี 2552-2557 ที่สังคมเต็มไปด้วยความรุนแรงเชิงโครงสร้างทั้งด้าน การเมืองและเศรษฐกิจอย่างเข้มข้น เพื่อกระตุ้นเตือนให้สังคมได้ตระหนักถึงปัญหาความรุนแรงเชิงโครงสร้าง ตลอดจนเชื่อมโยงให้เห็นว่าวรรณกรรมเป็นตัวแทนในการสื่อความคิดและสะท้อนภาพของสังคม ตลอดจนเป็นแนวทางในการอ่านวรรณกรรมในมุมมองที่หลากหลายและสร้างสรรค์แก่ผู้ที่สนใจต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์ความรุนแรงเชิงโครงสร้างในเรื่องสั้นที่ผ่านการคัดเลือกให้เข้ารับการตัดสินรอบสุดท้ายเพื่อรับรางวัลซีไรต์ประจำปี 2560

กรอบทฤษฎีวรรณกรรม

ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง

โยฮัน กัลตุง (Johan Galtung) (อ้างอิงใน วัชรินทร์ แก่นจันทร์, 2560) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับความรุนแรงเชิงโครงสร้างไว้ว่า ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (Structural Violence) เป็นความรุนแรง

ที่ตัวกระทำไม่ใช่บุคคลแต่เป็นระบบโครงสร้างของสังคม คือ ช่องว่างระหว่างศักยภาพของมนุษย์ (Potentiality) กับสิ่งที่เป็จริง (Actuality) หรือหมายถึงอะไรก็ตามที่ จะมาส่งเสริมหรือรักษาความแตกต่างระหว่างศักยภาพของมนุษย์กับสิ่งที่มนุษย์เป็นไปได้จริงก็ถือว่าเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้างทั้งสิ้น

จากการศึกษาผลงานที่ศึกษาเกี่ยวกับความรุนแรงในปัจจุบันพบการศึกษาเกี่ยวกับความรุนแรง ทั้งหมด 3 ประเด็น ได้แก่ การศึกษาความรุนแรงในวรรณกรรม การศึกษาความรุนแรงในสื่อบันเทิง และการศึกษาความรุนแรงในสังคม ดังนี้ ประเด็นที่หนึ่งการศึกษาความรุนแรงในวรรณกรรม งานวิจัยในกลุ่มนี้ศึกษาตัวบทที่เป็นวรรณกรรม อันเป็นงานเขียนที่สามารถสื่อสารกับกลุ่มคนได้อย่างกว้างขวางโดยมุ่งศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวกับความรุนแรงที่แฝงเร้นอยู่ในงานวรรณกรรมดังปรากฏในงานวิจัยของระพี อุทิพย์ตระกูล (2551) เรื่องความรุนแรงในวรรณคดีเสภาขุนช้างขุนแผน งานวิจัยเรื่องนี้มุ่งศึกษาลักษณะความรุนแรง ที่ปรากฏในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน วิธีการสร้างความรุนแรงในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน และผลของความรุนแรงโดยใช้ทฤษฎีความรุนแรงเป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งผลการศึกษาพบว่าเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนมีความรุนแรงปรากฏอยู่เป็นระยะตลอดทั้งเรื่อง อันเป็นผลมาจากความขัดแย้งระหว่างตัวละครที่ส่วนหนึ่งอาจจะระบายอารมณ์ออกมาในลักษณะของการใช้ความรุนแรง ความรุนแรงนั้นจะมีความสัมพันธ์กับการกระทำของตัวละครโดยตรงซึ่งเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดความรุนแรงอื่น ๆ ตามมา

ประเด็นที่สองการศึกษาความรุนแรงในสื่อบันเทิง งานวิจัยในกลุ่มนี้ เป็นงานวิจัยที่ศึกษา

ความรุนแรงที่ปรากฏในสื่อบันเทิงหลายรูปแบบทั้ง บทเพลง ละครโทรทัศน์ และภาพยนตร์ งานวิจัยดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นความรุนแรงที่แฝงอยู่ในสื่อบันเทิงได้อย่างลุ่มลึกและน่าสนใจ ดังงานวิจัยของศศิณี ยาวิชัย (2554) เรื่องการวิเคราะห์เนื้อหาความรุนแรงต่อสตรีที่ปรากฏในละครโทรทัศน์ไทย โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาลักษณะและปริมาณความรุนแรงต่อสตรีในละครโทรทัศน์ไทยและอธิบายกระบวนการปลูกฝังทัศนคติ ความรุนแรงต่อสตรีผ่านละครโทรทัศน์ไทยโดยใช้ทฤษฎีการอบรมบ่มเพาะจากสื่อ (Cultivation Theory) แนวคิดเกี่ยวกับละครโทรทัศน์ แนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรงต่อสตรี แนวคิดและทฤษฎีสตรีนิยม (Feminism Theory) และแนวคิดสถานภาพสตรีเป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งผลการศึกษาพบว่า เนื้อหาละครโทรทัศน์ไทยเน้นอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่และสร้างความชอบธรรมในการกระทำ ความรุนแรงต่อสตรี โดยบทสนทนามักผลิตซ้ำอุดมการณ์ปิตาธิปไตย ในประเด็นความรุนแรงต่อสตรีนั้น พบว่ามีปริมาณมากและมีรูปแบบที่หลากหลายโดยพบความรุนแรงเชิงโครงสร้าง คือ โครงสร้างทางสังคม ได้แก่ ชนชั้น อาชีพ ค่านิยม ทัศนคติ และความรุนแรงเชิงโครงสร้างทางเพศที่ไม่เท่าเทียมกันในด้านคุณค่าของหญิง - ชาย และประเด็นสุดท้ายการศึกษาความรุนแรงในสังคมงานวิจัยในกลุ่มนี้จะมีความแตกต่างจากงานวิจัยทั้งสองกลุ่มข้างต้นที่ศึกษาความรุนแรงจากตัวบทซึ่งเป็นผลงานที่ผู้เขียนสร้างสรรค์ขึ้นจากมวลประสบการณ์ การรับรู้ด้วยตนเองหรือคนใกล้ชิด และจินตนาการ ให้ออกมาเป็นผลงาน แต่งานวิจัยในกลุ่มนี้ได้ศึกษาความรุนแรงที่เกิดขึ้นจริงในสังคม ซึ่งงานวิจัยในกลุ่มนี้ได้แก่งานวิจัย ทัศนลักษณะวงศ์สุริยศักดิ์ (2553) เรื่องความซับซ้อนของ

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เรื่องความรุนแรงในครอบครัว: กรณีทำร้ายทางเพศและทางร่างกายในกฎหมายไทย ซึ่งได้ศึกษา ความรุนแรงในครอบครัวจากตัวบทที่เป็นกฎหมาย และเอกสารที่เกี่ยวข้องคดีทำร้ายทางเพศและทางร่างกาย โดยใช้แนวคิดสตรีนิยมเป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า ในกฎหมายโบราณ ได้จัดวางให้ผู้หญิงมีลักษณะเป็นทรัพย์สินของสามี หรือบิดามารดา โดยให้สิทธิ์สามีหรือบิดาสามารถนำลูกหรือเมียไปใช้หนี้ได้ หรือขายยามยากจนได้ ซึ่งแนวคิดการมีกรรมสิทธิ์ในการควบคุมเนื้อตัวร่างกายของผู้หญิงยังคงส่งผ่านมายังกฎหมายสมัยใหม่ในปัจจุบัน แม้กฎหมายไทยจะมีความก้าวหน้าในการแก้ไขกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิสตรี ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิในครอบครัวอันส่งผลต่อผู้หญิง แต่ทัศนะของผู้ปฏิบัติงานในสหสาขาวิชาชีพ ยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการทำงาน เช่น ความคิดทางลบต่อผู้หญิงในคดีเรื่องเพศ ความคิดต่อคดีครอบครัวว่าเป็นเรื่องเล็กน้อยหรือเห็นว่าเป็นคดีที่ยุงยาก เป็นต้น

จากการสังเคราะห์งานวิจัยทั้ง 3 ประเด็นข้างต้น พบว่าถึงแม้งานวิจัยในแต่ละประเด็นจะมีความแตกต่างกันในด้านตัวบทส่วนแนวคิดทฤษฎี ที่ใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นจะใช้ทฤษฎีความรุนแรงเป็นหลักและใช้แนวคิดทฤษฎีอื่น ๆ มาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อความลุ่มลึกของเนื้อหาและวัตถุประสงค์ในการศึกษา แต่ผลการศึกษาในแต่ละประเด็นกลับมีความสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญ คือ เปิดเผยให้เห็นความรุนแรงทั้ง 3 ระดับ และมีมิติความสัมพันธ์ของความรุนแรงที่ส่งผลกระทบต่อเนื่องกันเป็นลูกโซ่ และมักจะเกี่ยวเนื่องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจเสมอ ตามทัศนะของ โยฮัน

กัลตุง (Johan Galtung) นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงนั้นมีการตอบสนองต่อความรุนแรงใน 2 ลักษณะคือการสยบยอมกับการต่อต้านความรุนแรงที่กระทำด้วยการประกอบสร้างภาพลักษณ์หรือการนิยามความเป็นตนเองและแสดงความเป็นปัจเจกชนด้วยการแสดงพฤติกรรมที่เพิกเฉยต่อความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม เป็นต้น

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาความรุนแรงเชิงโครงสร้างในเรื่องสั้นที่ผ่านการคัดเลือกให้เข้ารับการตัดสินรอบสุดท้ายเพื่อรับรางวัลซีไรต์ประจำปี 2560 ผู้วิจัยศึกษาจากรวมเรื่องสั้น เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอผลการศึกษาโดยวิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสั้นและแนวคิดความรุนแรงเชิงโครงสร้างของโยฮัน กัลตุง (Johan Galtung)

2. การรวบรวมข้อมูล ดังนี้

2.1 ศึกษาเรื่องสั้นที่ผ่านการคัดเลือกให้เข้ารับการตัดสินรอบสุดท้ายเพื่อรับรางวัลซีไรต์ประจำปี 2560 ตามแนวคิดความรุนแรงของโยฮัน กัลตุง (Johan Galtung) จำนวน 8 เล่ม 75 เรื่อง ดังนี้

2.1.1 เรากำลังกลายพันธุ์ ประกอบด้วยเรื่องสั้น 8 เรื่อง

2.1.2 เสน่ห์นาสุรณ ประกอบด้วยเรื่องสั้น 10 เรื่อง

2.1.3 สิงโตนอกคอก ประกอบด้วยเรื่องสั้น 9 เรื่อง

2.1.4 ประวัติศาสตร์ที่เพิ่งสร้าง ประกอบด้วยเรื่องสั้น 10 เรื่อง

2.1.5 ตั้งเรือนร่างไร้องค์คาวพพ

ประกอบด้วยเรื่องสั้น 11 เรื่อง

2.1.6 นักแสดงสด ประกอบด้วยเรื่องสั้น 9 เรื่อง

2.1.7 เจาแปลกหน้า ประกอบด้วยเรื่องสั้น 8 เรื่อง

2.1.8 กลางฝูงแพะหลงหัก ประกอบด้วยเรื่องสั้น 10 เรื่อง

2.2 บันทึกข้อมูลความรุนแรงเชิงโครงสร้างในสั้นที่ผ่านการคัดเลือกให้เข้ารับการตัดสินรอบสุดท้ายเพื่อรับรางวัลซีไรต์ประจำปี 2560

3. วิเคราะห์ความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่ปรากฏในเรื่องสั้นที่ผ่านการคัดเลือกให้เข้ารับการตัดสินรอบสุดท้ายเพื่อรับรางวัลซีไรต์ประจำปี 2560 ตามแนวคิดเรื่องความรุนแรงเชิงโครงสร้างของโยฮัน กัลตุง (Johan Galtung) โดยผู้วิจัยได้จัดประเภทของความรุนแรงเชิงโครงสร้างและยกตัวอย่างประกอบพร้อมทั้งอธิบายแบบพรรณนาวิเคราะห์

4. การสรุปและอภิปรายผล

5. การนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่ปรากฏในเรื่องสั้นที่ผ่านการคัดเลือกให้เข้ารับการตัดสินรอบสุดท้ายเพื่อรับรางวัลซีไรต์ประจำปี 2560 พบความรุนแรงเชิงโครงสร้างจำนวน 5 ประเภท ดังนี้

1. ความรุนแรงเชิงโครงสร้างทางการเมือง

ความรุนแรงเชิงโครงสร้างทางการเมืองเป็นความรุนแรงที่เกิดจากระบบหรือโครงสร้าง

อำนาจทางการเมืองของสังคมที่เอื้อให้บุคคลหรือคณะบุคคลที่มีอำนาจในการปกครองสังคมในนามของ “รัฐ” เอารัดเอาเปรียบ กดขี่ ช่มเหง ผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองโดยการออกนโยบาย การบังคับใช้กฎหมาย และการจัดสรรทรัพยากรที่ไม่เป็นธรรม ทำให้ผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองได้รับความเดือดร้อนจากการกระทำดังกล่าวของรัฐ เพราะไม่อาจต่อต้าน คัดค้าน หรือเรียกร้องสิ่งใดจากรัฐได้ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างเรื่อง เสน่หานุสรณ์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการบังคับใช้นโยบายแบบเลือกปฏิบัติกับชนชั้นแรงงานในสังคม ดังตัวอย่าง

“เมื่อแรกรัฐบาลให้สัญญาในนโยบายเรื่องการกลายเพศว่าจะดำเนินการเพียงชั่วระยะหนึ่งเพื่อจัดความอดอยากเท่านั้น แต่เมื่อมันได้รับการตอบรับอย่างดีจากคนส่วนใหญ่ รัฐบาลชุด ต่อ ๆ มาก็นิยมยิ่งที่ไม่มีการคัดค้านหรือต่อต้านเรื่องความถูกต้องทางศีลธรรมเหมือนในช่วงแรกอีกต่อไป... เมื่อความจริงหนึ่งถูกเปิดเผยอย่างลับ ๆ ว่า รัฐบาลใช้นโยบายเฉพาะกับกลุ่มคนชั้นล่างที่เป็นแรงงานหลักของสังคม... ผู้คนในเมืองใหญ่อันเป็นที่ตั้งของรัฐบาลยังคงใช้ชีวิตเหมือนที่เคยเป็น มีคำพูดว่าพวกคนชั้นสูงและคนมีเงินทองไม่ต้องการ มีชีวิตอย่างสัตว์เหมือนเมืองของชนชั้นแรงงาน”

(เงาจันทร์ [นามแฝง], 2560)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า รัฐบาลใช้อำนาจตามโครงสร้างทางการเมืองที่มีอยู่ บังคับใช้นโยบายแบบเลือกปฏิบัติกับประชาชน 2 กลุ่ม คือ บังคับชนชั้นแรงงานให้ใช้ยากลายเพศเพื่อให้สามารถทำงานหนักได้อย่างเต็มที่ ซึ่งแตกต่างกับชนชั้นปกครองและนายทุนที่ไม่ต้องปฏิบัติตามนโยบายดังกล่าวและยังสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขเหมือนในอดีต การบังคับใช้นโยบายแบบเลือก

ปฏิบัติของรัฐได้สร้างความทุกข์ทรมานให้กับชนชั้นแรงงานเป็นอย่างมากดังจะเห็นได้จากการใช้คำว่า “มีชีวิตอย่างสัตว์” มาเปรียบเทียบกับวิถีชีวิตของชนชั้นแรงงานที่มีหน้าที่เพียงเพื่อใช้แรงงานไปวัน ๆ ตามที่รัฐต้องการ

นอกจากนโยบายแล้ว กฎหมายก็เป็นเครื่องมืออีกประการหนึ่งที่รัฐใช้ในการก่อความรุนแรงกับชนชั้นที่อยู่ภายใต้การปกครองเช่นเดียวกัน ดังตัวอย่างเรื่อง ในโลกที่ทุกคนอยากเป็นคนดี

“มนุษย์ทุกคนบนโลกนี้เกิดมาพร้อมไฟคนละหนึ่งใบ ด้านหลังไฟจะเป็นลายตารางสีขาวยสลับดำ ประทับตรารัฐบาลโลก ส่วนด้านหน้าของไฟนั้น ..ในตอนแรกจะเป็นสีขาวหมดจดไร้รอยด่างใด ๆ แต่เมื่อใดก็ตามที่คนคนนั้นทำสิ่งที่สังคมตัดสินว่าผิด ไฟจะกลายเป็นสีดำ และคนคนนั้นก็จะกลายเป็นคนเลวของสังคมเมื่อนั้นบรรดา คนดีของสังคมที่ครอบครองไฟสีขาวจะมีสิทธิ์สังหารคนเลวได้โดยไม่ผิดกฎหมาย” ...

...“แล้วทำไมผมไม่เคยได้ยินใครบอกว่า สงสัยมาก่อนเลย” ดวงตาหลังกรอบแว่นของเธอจ้องผมอย่างตุ ๆ ขณะที่เอ่ยเสียงต่ำว่า “พวกเขาส่วนใหญ่ตายหมดแล้ว” ผมสะดุ้งโหยง ถามกลับ “ทำไมละ” “ไฟดำ” เธอเอ่ยตอบเบาเท่าเสียงขนนกตก “ใครสงสัยไฟจะเปลี่ยนเป็นสีดำ”

(จิตนันท์ เหลืองเพียรสมุท, 2561)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าผู้ปกครองในนาม “รัฐบาลโลก” ใช้อำนาจในการกำหนดกรอบการดำเนินชีวิตของทุกคนในสังคมให้เป็นไปตามแบบที่รัฐต้องการด้วยการใช้ “ไฟ” ที่ประทับตรา รัฐบาลโลก เป็นเครื่องกำกับพฤติกรรมของคนในสังคม หากผู้ใดไม่เชื่อฟังหรือแม้กระทั่งสงสัยต่อไฟ

ของรัฐจะต้องถูกลงโทษจนถึงตาย ด้วยการสร้างกลไกในการลงโทษผู้ที่ไม่เชื่อฟังโดยที่รัฐไม่ต้องลงมือด้วยตนเองให้แปดเปื้อน โดยการอนุญาตให้คนที่มิใช่สีขาว (คนในแบบที่รัฐต้องการ) มีสิทธิในการสังหารคนที่ไฟเปลี่ยนเป็นสีดำ (คนที่รัฐไม่ต้องการ) ได้โดยไม่ผิดกฎหมาย ดังข้อความ “คนดีของสังคมที่ครอบครองไฟสีขาวจะมีสิทธิสังหารคนเลวได้โดยไม่ผิดกฎหมาย”

ความรุนแรงเชิงโครงสร้างทางการเมืองสะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างทางอำนาจการปกครองในนามของ “รัฐ” ที่ใช้อำนาจในการปกครองสังคมโดยการบังคับใช้นโยบายและกฎหมายกับผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองแบบไม่เป็นธรรม ด้วยการให้อภิสิทธิ์ให้การคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินแก่ชนชั้นนำหรือผู้ที่เป็นพวกเดียวกันกับรัฐ แต่ในขณะเดียวกันก็จำกัดสิทธิอันพึงมีและพึงได้รับของชนชั้นแรงงานหรือพวกที่รัฐเห็นว่าเป็นฝ่ายตรงข้ามกับตน และปล่อยให้ชนชั้นแรงงานหรือพลเมืองชั้นสองเหล่านั้นต้องประสบกับความทุกข์ยากจากระบบโครงสร้างทางการเมืองโดยลำพัง

2. ความรุนแรงเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ

ความรุนแรงเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจเป็นความรุนแรงที่เกิดจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่เอื้อประโยชน์ให้แก่ชนชั้นนายทุนมากกว่าคนทั่วไป จนก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจหรือช่องว่างทางรายได้ระหว่างคนรวยกับคนจนในสังคม ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญที่คอยปิดกั้นหรือกีดกันประชากรส่วนใหญ่ของสังคมไม่ให้เข้าถึงบริการทรัพยากร ตลอดจนโอกาสต่าง ๆ อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้เท่าที่ควร ปัญหาเหล่านี้มักจะปรากฏอยู่ 2 ลักษณะ ได้แก่ สภาพความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันเป็นอย่างมากระหว่างคน

รวยกับคนจนและนายทุนอาศัยความได้เปรียบทางเศรษฐกิจของตนไปแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและพวกพ้อง ด้วยการกดขี่ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ด้อยกว่า ดังจะเห็นได้จากเรื่องปล้น

“ครั้งเข้าโรงพยาบาลแต่ที่แรก พ่อกับแม่ของเขาเอาที่นาผืนเดียวและผืนสุดท้ายที่เป็นแหล่งทำกินจำนวนสี่ไร่กับอีกสองงานไปจำนองกับเจ๊กเอื้อคนในหมู่บ้าน เอาเงินจำนวนหนึ่งหมื่นห้าพันบาท ก่อนที่เงินจำนวนดังกล่าวจะส้างวสกันเองจนเผ่ดอกออกลูกหลานเพิ่มขึ้นมาอีกเป็นจำนวนหนึ่งแสนห้าหมื่นบาทถ้วนเมื่อครบเวลาสามปี และในท้ายที่สุดที่นาผืนนั้นก็เปลี่ยนถ่ายกรรมสิทธิ์ครอบครองไปเป็นของเจ๊กเอื้อ พ่อของเขาจึงต้องเข้าเมืองกรุงไปทำงานก่อสร้างซึ่งเป็นอาชีพยอดนิยม...ในวันหนึ่งพ่อของเขาที่ล่องผล็อยลงจากนั่งร้านตึกสูงสิบชั้น บ้ายบาย ชกส. ต่อหน้าต่อตาเพื่อนร่วมงานก่อสร้าง...ภาระทั้งหมดจึงตกอยู่กับแม่แต่เพียงผู้เดียว ในขณะที่แม่ของเขาก็ไม่ได้แข็งแรงอะไร...จำต้องกัดฟันขมิบก้น อีลากอเลื้อยไถให้ชีวิตผ่านพ้นวันยังอย่างยากเย็นนัก”

(ภู กระดาษ, 2558)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่า นายทุน (เจ๊กเอื้อ) ได้อาศัยความได้เปรียบทางเศรษฐกิจของตนไปเอาเปรียบคนจน (ครอบครัวของประสิทธิ์) ด้วยการคิดดอกเบี้ยแบบไม่เป็นธรรม ดังจะเห็นได้จากข้อความที่ว่า “ก่อนที่เงินจำนวนดังกล่าวจะส้างวสกันเองจนเผ่ดอกออกลูกหลานเพิ่มขึ้นมาอีกเป็นจำนวนหนึ่งแสนห้าหมื่นบาทถ้วนเมื่อครบเวลาสามปี” จนทำให้ผู้กู้ไม่สามารถไถ่ถอนจำนองได้จนต้องยกกรรมสิทธิ์ในที่ดินของตนให้แก่นายทุนในที่สุด เหตุการณ์ดังกล่าวนับเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจรูปแบบหนึ่งที่เอื้อให้

นายทุนมีอำนาจต่อรองที่สูงกว่าคนทั่วไปโดยเฉพาะคนจน ที่แม้จะรู้ดีว่าการคิดดอกเบี้ยของนายทุนนั้นไม่เป็นธรรม แต่ด้วยความจำเป็นต้องใช้เงินจึงจำต้องยอมรับเงื่อนไขดังกล่าวโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ จนทำให้สูญเสียทรัพย์สินและโอกาสในการทำกินในที่ดินของตนเองในที่สุด จนทำให้หัวหน้าครอบครัวต้องละทิ้งครอบครัวและบ้านเกิดไปทำงานเป็นกรรมกรในเมืองที่ต้องทำงานหนักและเสี่ยงอันตรายจนถึงขั้นเสียชีวิตในที่สุด

นอกจากการปล่อยเงินกู้ที่คิดดอกเบี้ยแบบไม่เป็นธรรมข้างต้น นายทุนยังได้อาศัยความได้เปรียบทางเศรษฐกิจของตนไปหากินบนความทุกข์ยากของคนจน ดังปรากฏในเรื่อง หุ่นบ่าบัด

“สำหรับคุณหมออะไรคือสิ่งที่ทำให้สถานบ่าบัดแห่งนี้แตกต่างและนำไปสู่ความสำเร็จแบบที่เป็นอยู่ทุกวันนี้คะ”

“เราพยายามทำให้เหมือนสถานการณ์ในชีวิตจริงที่สุด ซึ่งจะต้องเป็นประสบการณ์ที่ครบทั้งรูป รส กลิ่นเสียง และสัมผัส ดังนั้นตัวไฮไลต์หลักของเราก็จะเป็นการใช้หุ่นบ่าบัดครับ...”

“หุ่นบ่าบัดนั้นอะไรคะ!” ...

แหม...ก็จะให้หมอแกพูดไปหรือว่าจ้างคนจริง ๆ มารองรับอารมณ์สัตว์ป่าของพวกแม่ง ว่าแกส่งคนไปเที่ยวหาซื้อตัวโสเภณีตามช่อง เสนอจ้างขอทานตามสะพานลอย ...”

“ทางเราต้องขอโทษคุณหมอจริง ๆ ค่ะ อันที่จริงแล้วมีอีกประเด็นหนึ่งที่อยากจะขออนุญาตเรียนถาม คือ มีข่าวมาว่าทางสถานบ่าบัดเน้นให้บริการเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่มีกำลังซื้อสูงมาก”

“แต่นี่นายแกพูดได้เต็มปากเต็มคำเสียเหลือเกินนะ “หุ่นบ่าบัด”...ตกลงว่าพวกเรากลายเป็นหุ่นไปแล้วสินะ”

(อนิมมัล เล็กส์วัสดี, 2560)

จากตัวอย่างจะเห็นว่าชนชั้นนายทุนได้ใช้อำนาจทางการเงินของตนว่าจ้างให้ชนชั้นล่างของสังคม เช่นขอทานและโสเภณี ให้มาทำงานบริการที่เสี่ยงอันตรายต่อชีวิตและจิตใจ เพื่อสนองความต้องการด้านมืดของชนชั้นนายทุนด้วยตัวเอง ดังข้อความ “แหม...ก็จะให้หมอแกพูดไปหรือว่าจ้างคนจริง ๆ มารองรับอารมณ์สัตว์ป่าของพวกแม่ง ว่าแกส่งคนไปเที่ยวหาซื้อตัวโสเภณีตามช่อง เสนอจ้างขอทานตามสะพานลอย ...” โดยตัวละคร “หมอ” ที่เป็นเจ้าของธุรกิจสถานบ่าบัด ได้กดขี่พนักงานในธุรกิจของตนด้วยการลดทอนความเป็นมนุษย์ของพนักงาน โดยอ้างว่า ตัวละครในสถานการณ์จำลองที่ผู้เข้ารับบริการได้เผชิญและกระทำการต่าง ๆ ต่อตัวละครนั้นเป็นหุ่นบ่าบัด ดังข้อความที่ว่า “เราพยายามทำให้เหมือนสถานการณ์ในชีวิตจริงที่สุด ซึ่งจะต้องเป็นประสบการณ์ที่ครบทั้งรูป รส กลิ่นเสียงและสัมผัส ดังนั้นตัวไฮไลต์หลักของเราก็จะเป็นการใช้หุ่นบ่าบัดครับ...” ทั้ง ๆ ที่แท้จริงแล้วบุคคลเหล่านั้นล้วนเป็นมนุษย์เช่นเดียวกับหมอผู้เป็นเจ้าของธุรกิจและผู้รับบริการที่เป็นชนชั้นนายทุน แต่สิ่งที่ทำให้พนักงานเหล่านั้นต้องยอมรับชะตากรรมอันอยู่ติตรมโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงนั้นก็คือความด้อยกว่าทางด้านความสามารถในการหาเงิน ในสังคมที่ยกย่องเชิดชูบุคคลที่สถานะทางเศรษฐกิจมากกว่าความเป็นมนุษย์

ความรุนแรงเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจสะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของสังคมที่เอื้อประโยชน์ให้กับนายทุนสามารถเอารัดเอาเปรียบคนจนได้อย่างไม่มีขีดจำกัด เช่น การคิดดอกเบี้ยเงินกู้แบบทบต้นทบดอก ที่ทำให้ผู้กู้ซึ่งเป็นผู้มีรายได้น้อยไม่สามารถจ่ายได้จนทำให้ที่ดินที่นำไปเป็นหลักประกันถูกนายทุนยึดในที่สุด ภายใต้สภาวะดังกล่าวจึงเป็นสาเหตุให้บรรดาคนยากจนที่

ถูกระบบนายทุนเอารัดเอาเปรียบจำต้องละทิ้งบ้านเกิด ไปขายแรงงานในเมืองใหญ่เพื่อความอยู่รอดของตนเองและครอบครัว ถึงแม้จะต้องแลกมาด้วยความทุกข์ยากเพียงใดก็ตาม แต่ถึงแม้คนจนเหล่านี้จะทุ่มเทร่างกายแรงใจสักเท่าใดก็ไม่อาจหลุดพ้นจากความยากจนได้ เพราะระบบโครงสร้างทางเศรษฐกิจไม่ได้เปิดโอกาสให้กับทุกคนในสังคม แต่จะเปิดรับเฉพาะ ผู้ที่เกิดมาในชนชั้นนายทุนเท่านั้น

3. ความรุนแรงเชิงโครงสร้างทางการศึกษา

จากการวิเคราะห์พบว่าในเรื่องสั้นที่ผ่านการคัดเลือกให้เข้ารับการตัดสินรอบสุดท้ายเพื่อรับรางวัลซีไรต์ประจำปี 2560 ปรากฏความรุนแรงเชิงโครงสร้างทางการศึกษา คือคนพิการที่มีฐานะยากจนขาดโอกาสในการได้รับการศึกษาเฉพาะดังตัวอย่างเรื่อง**อมฤต**

“คุณครูบอกว่าพี่ควรจะติดต่อโรงเรียนที่เหมาะสมกับเราให้ มีโรงเรียนสำหรับเด็กพิเศษอย่างเราที่กรุงเทพฯ มันจะดีกว่ามากกว่า” แต่พี่พาเราหนีมา วันหนึ่งโรงเรียนที่นี้จะไล่เราออก...เขามุ่งหน้าเข้าเมืองเพื่อพูดคุยกับนักจิตวิทยาของโรงพยาบาลประจำจังหวัดเพื่อหาทางออกให้ราชน การพูดคุยไม่มีข้อเสนอแนะที่เขาพอจะทำได้เลย โรงเรียนเด็กพิเศษเช่นนั้นมีค่าใช้จ่ายสูง และราชนไม่ได้บกพร่องด้านร่างกายเหมือนที่รัฐมีบริการส่งเสริมเด็กกลุ่มนี้ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ทั่วไป”

(เงาจันทร์ [นามแฝง], 2560)

จากตัวอย่างจะเห็นว่าราชนตัวละครที่เป็นเด็กพิการถูกกีดกันในการเข้าถึงการศึกษาจากสถาบันการศึกษาที่จัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กทั่วไป ดังข้อความ “คุณครูบอกว่าพี่ควรจะติดต่อ

โรงเรียนที่เหมาะสมกับเราให้ มีโรงเรียนสำหรับเด็กพิเศษอย่างเราที่กรุงเทพฯ มันจะดีกว่ามากกว่า” หากมองแบบผิวเผินคำแนะนำของครูนั้นดูเหมือนจะเป็นผลดีแก่ตัวราชน แต่หากพิจารณาจากอีกมุมหนึ่งจะเห็นว่าการแนะนำให้ย้ายโรงเรียนนั้นเป็นการกีดกันเด็กพิการออกจากระบบการศึกษา เพราะโรงเรียนที่ครูแนะนำให้ย้ายไปนั้นเป็นโรงเรียนที่ต้องใช้ค่าใช้จ่ายสูง ดังข้อความ “การพูดคุยไม่มีข้อเสนอแนะที่เขาพอจะทำได้เลย โรงเรียนเด็กพิเศษเช่นนั้นมีค่าใช้จ่ายสูง” แต่ครอบครัวของราชนมีฐานะยากจนจึงไม่สามารถเข้าเรียนโรงเรียนเฉพาะทางได้ แม้รัฐจะมีโรงเรียนสำหรับเด็กพิการแต่อาการของราชนก็ไม่เข้าข่ายที่รัฐสนับสนุน ด้วยข้อจำกัดของโครงสร้างทางการศึกษาข้างต้น จึงทำให้เด็กพิการอย่างราชนถูกกีดกันออกจากระบบการศึกษาไปโดยปริยาย

ความรุนแรงเชิงโครงสร้างทางการศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่รัฐไม่สามารถจัดการศึกษาให้กับให้กับประชาชนทุกกลุ่มได้อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะผู้พิการและผู้มีรายได้น้อย ทำให้คนกลุ่มนี้เข้าไม่ถึงการศึกษาทำให้ต้องเผชิญกับการถูกเอารัดเอาเปรียบ และการกดขี่ ข่มเหงจากผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่า ซึ่งปัญหาเหล่านี้สามารถแก้ไขได้หากรัฐให้ความสนใจกับประชาชนกลุ่มเปราะบางเหล่านี้ให้เข้าถึงการศึกษาเฉพาะทางได้โดยปราศจากเงื่อนไขใด ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียม

4. ความรุนแรงเชิงโครงสร้างทางสถานะและบทบาททางสังคม

จากการวิเคราะห์พบว่าในเรื่องสั้นที่ผ่านการคัดเลือกให้เข้ารับการตัดสินรอบสุดท้ายเพื่อรับรางวัลซีไรต์ประจำปี 2560 ปรากฏความรุนแรงเชิง

โครงสร้างทางสถานะและบทบาททางสังคม 3 ลักษณะ ได้แก่ สถานะตัวแทนทางศาสนา สถานะเจ้าหน้าที่รัฐ และสถานะผู้อาวุโส ดังตัวอย่างจากเรื่องเพราะว่าความรักนั้นไม่เคยมีฤดูกาล ที่กล่าวถึงพฤติกรรมของตัวละครพระศรีซึ่งได้อาศัยสถานะตัวแทนทางศาสนาของในกระทำความรุนแรงต่อจิตใจของพุทธศาสนิกชนที่พบเห็นการกระทำที่ผิดพระธรรมวินัย แต่ก็ไม่สามารถยับยั้งพฤติกรรมของพระศรีได้เนื่องจากไม่ต้องการให้วัดประจำหมู่บ้านกลายเป็นวัดร้าง ดังข้อความ

“เพียงไม่กี่เดือนหลังจากมาจำวัดในหมู่บ้าน ได้รับการดูแลเอาใจใส่ ประณินิบัติพิถีพิถันอย่างถึงอกถึงใจแล้ว พระศรีก็เปลี่ยนไปแม้จะยังให้ศีลให้พร เทศน์สั่งสอนอยู่ไม่ขาดก็ตาม แต่ที่เคยสงบเสถียร วางมาดทรงภูมิไม่มีเหลือให้เห็นอีกแล้ว การจับมือถือแขนหรือคลอเคลียกับพวกผู้หญิงที่คอยมาประณินิบัติ หรือมาทำจิ้งห้นกัดตาหารถวายยามเข้ายามเพลมีให้เห็นเป็นปกติ มีให้เห็นจนเริ่มมีเสียงซุบซิบนินทาจนเริ่มมีการพูดถึงกันหมู่บ้านขึ้นมา แต่ก็ไม่ได้เพียงเท่านั้น ไม่มีอะไรเกินเลยไปกว่านี้ ไม่มีการขบไล่ไสส่งหรือจับสึก หรือว่าอะไรทั้งนั้น วัดร้างเป็นสิ่งที่ไต่บ้านไม่มีใครปรารถนา ผู้ใหญ่บ้านจะหาคำตอบไปให้นายอำเภอได้อย่างไร นายอำเภอจะรายงานผู้ว่าราชการจังหวัดว่าอย่างไร ผู้ว่าราชการจังหวัดจะรายงานไปยังผู้ว่าการกระทรวงที่รับผิดชอบด้านนี้และนายกรัฐมนตรีว่าอย่างไรหากวัดร้างลงไป”

(ภู กระดาษ, 2558)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ถึงแม้ตัวละครพระศรีจะประพฤติดุเดือดพระธรรมวินัยอย่างร้ายแรง ด้วยการมีสัมพันธ์ชู้สาวกับบรรดาผู้หญิงที่มาติดพันอย่างออกนอกหน้า ดังข้อความที่ว่า “การจับมือ

ถือแขนหรือคลอเคลียกับพวกผู้หญิงที่คอยมาประณินิบัติ หรือมาทำจิ้งห้นกัดตาหารถวายยามเข้ายามเพลมีให้เห็นเป็นปกติ” แม้ชาวบ้านจะรู้สึกคับข้องใจกับพฤติกรรมการละเมิดพระธรรมวินัยของพระศรีเป็นอย่างมาก แต่ก็ไม่ได้เข้าไปจัดการกับพระศรีแต่อย่างใด ดังข้อความที่ว่า “เริ่มมีการพูดถึงกันหมู่บ้านขึ้นมา แต่ก็ไม่ได้เพียงเท่านั้น ไม่มีอะไรเกินเลยไปกว่านี้ ไม่มีการขบไล่ไสส่งหรือจับสึก หรือว่าอะไรทั้งนั้น วัดร้างเป็นสิ่งที่ไต่บ้านไม่มีใครปรารถนา ผู้ใหญ่บ้านจะหาคำตอบไปให้นายอำเภอได้อย่างไร...หากวัดร้างลงไป” เนื่องจากสังคมได้ให้ความสำคัญกับสถาบันทางศาสนาว่าเป็นสถาบันหลักของสังคมที่รัฐและประชาชนต่างมีหน้าที่ให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้มีความเจริญรุ่งเรือง เพื่อให้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นสัญลักษณ์แห่งความเจริญด้านคุณธรรมและศีลธรรมอันดีของคนในสังคม ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พระสงฆ์ซึ่งเป็นตัวแทนหรือสัญลักษณ์สำคัญของสถาบันศาสนาจึงได้รับการสนับสนุนและอยู่ในสถานะอันควรเคารพบูชาจากคนในสังคมตามไปด้วย และตัวละคร พระศรีก็ได้อาศัยสถานะดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการแสวงหาและกอบโกยประโยชน์ให้แก่ตนเองได้อย่างง่ายดายโดยไม่มีใครเข้ามายับยั้ง หรือจัดการกับพฤติกรรมทุจริตของพระศรีแต่อย่างใด

นอกจากนี้เรื่องสั้นเรื่องเพราะว่าความรักนั้นไม่เคยมีฤดูกาล ยังปรากฏการใช้สถานะเจ้าหน้าที่รัฐของตัวละครทหารที่อาศัยอำนาจตามโครงสร้างในการเป็นเจ้าหน้าที่รัฐในการกดขี่ชาวบ้านในรูปแบบต่าง ๆ ดังข้อความ

“เมื่อเจ็ดแปดปีที่แล้ว ที่เป็นครั้งสุดท้าย ก่อนจะมาตลาดตระเวนอีกครั้งในคราวนี้ วิเค ได้พบเจอด้วยตนเองมาแล้ว ทหารที่ออกมาตลาดตระเวนตามหมู่บ้านอยากกินอะไรอยากได้อะไรก็หยิบจับเอาไปเลยโดยไม่ได้ขอหรือได้ซื้อหาใด ๆ หรือว่าถามถึงความสมัครใจแต่อย่างใด ในคราวนั้นทั้งเปิดไก่ จัวยว หมู แทะเกลี้ยงหมู่บ้านกว่าทหารที่มาตลาดตระเวนจะกลับเข้ากรมกองที่ตั้งอีกครั้ง ผู้หญิงผู้ชายวัยสิบถึงยี่สิบปีทั้งหมู่บ้านต้องผลัดเวรกันไปปรนนิบัติเหล่าทหารหาญทั้งหน่วยที่มาตั้งค่ายอยู่นอกหมู่บ้าน”

(ภู กระดาษ, 2558)

จากตัวอย่างจะเห็นว่าตัวละครทหารได้ใช้สถานะเจ้าหน้าที่รัฐกดขี่ชาวบ้านในหมู่บ้านที่พวกตนออกมาตลาดตระเวนด้วยการหยิบฉวยทรัพย์สินของชาวบ้านโดยไม่สนใจความรู้สึกของชาวบ้านแต่อย่างใดดังข้อความ ทหารที่ออกมาตลาดตระเวนตามหมู่บ้านอยากกินอะไรอยากได้อะไรก็หยิบจับเอาไปเลยโดยไม่ได้ขอหรือได้ซื้อหาใด ๆ หรือว่าถามถึงความสมัครใจแต่อย่างใด ทั้งยังได้เกณฑ์ชาวบ้านไปใช้แรงงานในค่ายทหารอย่างเปิดเผย ดังข้อความ ผู้หญิงผู้ชายวัยสิบถึงยี่สิบปีทั้งหมู่บ้านต้องผลัดเวรกันไปปรนนิบัติเหล่าทหารหาญทั้งหน่วยที่มาตั้งค่ายอยู่นอกหมู่บ้าน พฤติกรรมดังกล่าวของทหารนับเป็นการใช้อำนาจตามโครงสร้างของสังคมที่เอื้อให้เจ้าหน้าที่รัฐมีอำนาจเหนือประชาชนและทหารเหล่านี้ก็ได้ใช้อำนาจดังกล่าวไปกอบโกยผลประโยชน์ให้กับตนเองและพวกพ้องด้วยการกดขี่ ข่มเหง ประชาชนในนามของเจ้าหน้าที่รัฐ

นอกจากนี้ยังพบการใช้สถานะผู้อาวุโสซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของคนในสังคมเป็นเครื่องมือใน

การก่อความรุนแรง ดังตัวอย่างจากเรื่องการยึดยืน อีกครั้งหนึ่งของสามแม่ฮ้างแห่งหมู่บ้านตาเอกทะเล ที่กล่าวถึงพฤติกรรมของตัวละครพ่อใหญ่เอื่องใช้สถานะความเป็นผู้อาวุโสในหมู่บ้านชี้นำชายหนุ่มในหมู่บ้านให้กระทำความรุนแรงต่อบุคคลที่ตนเชื่อว่าเป็นต้นเหตุของการตายปริศนาของคนในหมู่บ้าน โดยไม่ฟังคำคัดค้านของคนอื่นดังข้อความ

สามวันก่อนจะถึงการจัดการกับเอื่อยสี่... มันเป็นงานใหญ่และงานแรกของเขาและไม่ได้มีใครจ้างวาน แต่เป็นมติความเห็นชอบของใคร ๆ ที่เขาเคารพนับถือหลายคน ไม่ใช่แต่เขาเท่านั้นที่เคารพนับถือ แต่คนเกือบทั้งหมู่บ้านตาเอกทะเลต่างก็เคารพนับถือ ต้องฟังเวลาใคร ๆ เหล่านั้นพูดเช่นกัน ไม่มีข้อสงสัยหรือโต้ถามเมื่อคนเหล่านั้นเปิดปากพูดหรือแสดงความคิดเห็นอะไรออกมาแล้ว...

“กูก็รู้อ แล้วหลวงพ่อก็จะว่าอย่างไร?” พ่อใหญ่เอื่องตอบและถามต่อ

“แล้วแต่พ่อใหญ่เอื่องจะว่า อาตมาว่าอะไรก็ได้หรอก”

“ต้องปรึกษาใครหลาย ๆ คนดูก่อนว่าจะเอาอย่างไร แต่จะน้อยว่า อย่างไรก็ต้องจัดการขึ้นเด็ดขาดแหละ ปล่อยไว้รู้ว่าใครจะเป็นรายต่อไปอีก เอื่อย...” พ่อใหญ่เอื่องว่า

“จะจัดการขึ้นเด็ดขาดอย่างไรหรือพ่อใหญ่ เลื่อนออกจากหมู่บ้านหรือฆ่าทิ้ง หรืออะไร?” คนหนุ่มอีกคนถาม “อะไรก็ได้ทั้งนั้นหมู่เฮาต้องจัดการ” บักต้อมสวนขึ้นมา...นับจากวันนั้นเป็นต้นมา การพูดคุยของบักต้อม พ่อใหญ่เอื่องและคนอื่น ๆ ในหมู่บ้านส่วนหนึ่งก็ดำเนินต่อไป คิดวางแผนและหาวิธีการต่อไป... กระทั่งได้ขอสรุปว่า

จะต้องจัดการขั้นเด็ดขาดคือ ต้องเผา เพื่อผลาญทุกอย่าง สิ่งของ กิจการ แม้แต่ชีวิตของเอื้อยสีและครอบครัว และคนที่รับผิดชอบก็คือบักต้อม

(ภู กระดาษ, 2558)

จากตัวอย่างจะเห็นว่าตัวละคร พ่อใหญ่เอื่อง ซึ่งเป็นผู้อาวุโสที่คนในชุมชนต่างให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างมาก ดังข้อความ “ไม่ได้มีใครจ้างวาน แต่เป็นมติความเห็นชอบของใคร ๆ ที่เขาเคารพนับถือหลายคน ไม่ใช่แต่เขาเท่านั้นที่เคารพนับถือ แต่คนเกือบทั้งหมู่บ้านตาเอกทะเลไม่ต่างก็เคารพนับถือ ต้องฟังเวลาใคร ๆ เหล่านั้นพูดเช่นกัน ไม่มีข้อสงสัยหรือโต้ถามเมื่อคนเหล่านั้นเปิดปากพูดหรือแสดงความคิดเห็นอะไรออกมาแล้ว...” ได้ใช้สถานะผู้อาวุโสที่คนในชุมชนให้เคารพนับถือและยินดีปฏิบัติตามความคิดเห็นของตน ในการชี้แนะให้ผู้ที่ยังเคารพนับถือตนไปก่อเหตุวางเพลิงเพื่อสังหารครอบครัวของคนที่ยังเชื่อว่าเป็นผีปอบที่มาทำร้ายชาวบ้าน ดังข้อความ “อย่างไรก็ต้องจัดการขั้นเด็ดขาดแหละ ปล่อยไว้ บ่รู้ว่าใครจะเป็นรายต่อไปอีก เอ้อ...” พ่อใหญ่เอื่องว่า”และ“ กระทั่งได้ขอสรุปว่าจะต้องจัดการขั้นเด็ดขาดคือ ต้องเผา เพื่อผลาญทุกอย่าง สิ่งของ กิจการ แม้แต่ชีวิตของเอื้อยสีและครอบครัว” พฤติกรรมดังกล่าวของพ่อใหญ่เอื่องนับเป็นการใช้สถานะและบทบาทการเป็นผู้อาวุโสภายใต้โครงสร้างทางสังคมที่ให้ความเคารพและเชื่อฟังผู้อาวุโสในการกระทำความรุนแรงต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่น

ความรุนแรงเชิงโครงสร้างทางสถานะและบทบาททางสังคม สะท้อนให้เห็นถึงการใช้อำนาจหรืออิทธิพลที่ได้รับตามโครงสร้างของสังคมในการชักจูงให้ผู้ที่ยังเคารพนับถือให้กระทำความรุนแรงต่อ

ผู้อื่น การใช้สถานะทางสังคมกบฏผลประโยชน์ให้กับตนเองและประพัตินละเมิดศีลธรรมต่อสภาพของตนเองอย่างเปิดเผย โดยที่สังคมไม่อาจยับยั้งหรือจัดการได้ เพราะผู้กระทำอยู่ในสถานะที่สังคมจำเป็นต้องมีบุคคลที่ดำรงสถานะดังกล่าวไว้เพื่อเป็นสถาบันที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ

5. ความรุนแรงเชิงโครงสร้างทางสถาบันครอบครัว

จากการวิเคราะห์พบว่าในเรื่องสั้นที่ผ่านการคัดเลือกให้เข้ารับการตัดสินรอบสุดท้ายเพื่อรับรางวัลซีไรต์ประจำปี 2560 ปรากฏความรุนแรงเชิงโครงสร้างทางสถาบันครอบครัว 2 ลักษณะ ได้แก่ การใช้สถานะผู้อาวุโส และการใช้สถานะผู้ให้กำเนิดในการบีบบังคับให้ลูกหรือลูกเลี้ยงแต่งงานกับคนที่ไม่ได้รัก ดังตัวอย่างเรื่องกลางฝูงแพะ

เมื่ออายุได้สิบห้าแม่ก็จากโลกไป พ่อได้แบ่งสมบัติและที่ดินที่มีอยู่ทั้งหมด โดยเธอผู้ซึ่งเป็นลูกของเมียหลวงได้มากที่สุด นั่นเป็นสาเหตุที่ทำให้แม่เลี้ยงคิดอยากจะให้เธอแต่งงานกับลูกชายที่เป็นลูกติดของนาง พ่อผู้ซึ่งไม่ได้ทัดทานอะไรกลับเห็นดีเห็นงามด้วย ทำให้เด็กสาวคิดไม่ตก จนในที่สุดตัดสินใจฝากโฉนดที่ดินที่เพิ่งได้รับมรดกจากผู้เป็นพ่อไว้กับญาติผู้พี่ที่คิดว่าไว้ใจได้มากที่สุดคือ ‘เมຍာ’ ญาติที่เป็นผู้ใหญ่บ้านในเวลานั้นแล้วเธอก็ซื้อตัวรถไฟไปตตานี-กรุงเทพฯ ออกจากบ้านไปโดยที่ไม่ได้บอกใครให้รู้”

(อุมมีสาลาม อุมาร, 2557)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าในสถาบันครอบครัวมีการจัดลำดับโครงสร้างทางอำนาจจากบนลงล่างซึ่งยึดโยงกับแนวคิดแบบปิตาธิปไตยหรือชายเป็นใหญ่อย่างชัดเจน โดยมีการจัดลำดับให้

ผู้ชายหรือพ่อเป็นผู้นำสูงสุด มีอำนาจในการตัดสินใจในทุกเรื่องเกี่ยวกับคนในครอบครัว รองลงมาคือแม่เลี้ยงซึ่งถือว่าเป็นผู้อาวุโสในครอบครัวซึ่งมีอำนาจในการเสนอความเห็นต่าง ๆ แต่ทั้งนี้ต้องได้รับความเห็นชอบจากพ่อซึ่งเป็นผู้นำครอบครัวก่อน และผู้ที่อยู่ชั้นล่างสุดของโครงสร้างคือลูกหรือหญิงสาวในเรื่อง เมื่อหญิงสาวต้องเผชิญกับปัญหาที่แม่เลี้ยงเสนอให้เธอแต่งงานกับลูกชายของแม่เลี้ยง วิธีที่จะทำให้เธอหลุดพ้นจากปัญหาดังกล่าวได้ก็คือการคัดค้านข้อเสนอการแต่งงานจากพ่อ แต่พ่อของเธอก็ไม่ได้คัดค้านแต่อย่างใดจึงทำให้เธอตกอยู่ในสภาพที่ไร้ทางออกดังข้อความ “พ่อผู้ซึ่งไม่ได้หัดทานอะไรกลับเห็นดีเห็นงามด้วย ทำให้เด็กสาวคิดไม่ตก” เมื่อผู้มีอำนาจในครอบครัวต่างเห็นพ้องต้องกัน ทางเดียวที่หญิงสาวจะหลุดพ้นจากปัญหานี้ได้ก็คือการนำตัวเองออกไปจากโครงสร้างของครอบครัว ดังจะเห็นได้จากข้อความ “แล้วเธอก็ซื้อตั๋วรถไฟปัตตานี-กรุงเทพฯ ออกจากบ้านไปโดยที่ไม่ได้บอกใครให้รู้”

นอกจากนี้ยังพบความรุนแรงเชิงโครงสร้างทางสถาบันครอบครัวในลักษณะเดียวกันในเรื่อง สันสมาชิกในหลุมหลบภัย อีกเช่นกัน ดังตัวอย่าง

“ใช่สิ พ่อ...พ่อเป็นคนเดียวที่มีสิทธิ์บอกอะไร ๆ ผู้คนในบ้านนี้” ผมพิมพ์ หันไปมองพ่อ พ่อเองก็มองกลับมา แล้วเอ่ยตอบอย่างเชื่องช้า สุขุม... “ใช่ เพราะฉันคือผู้ใหญ่ ส่วนพวกแกเป็นเด็ก...เด็กที่ถูกเลี้ยงมาในหลุมหลบภัย เด็กที่ไม่เข้าใจโลกใบนี้...” ...พ่อถูกต่อว่าแบบนั้น ภรรยาที่ร้องไห้ออกมา ผมละล้าละลังไม่รู้จะเข้าไปปลอบเธอดีหรือไม่ ได้แต่เหลียวซ้ายแลขวามองหน้าทุกคน แต่ก็ไม่มีใครให้คำแนะนำว่าผมควรทำอย่างไร

แม้แต่พ่อก็ไม่ออกคำสั่งให้ผมทำนั่นทำนี่เหมือนเคย พ่อนิ่งเงียบ จ้องหน้าผมอยู่อย่างนั้น..นั่นเป็นครั้งแรกที่ผมได้รู้ว่า จิตใจของผมเคยชินกับการถูกพ่อสั่งให้ทำสิ่งต่าง ๆ ผมไม่รู้ว่าจะทำอะไรหากไม่มีคำสั่งจากพ่อ ฉับพลันผมก็ตื่นตระหนกขึ้นมา ผมตกใจที่ไม่สามารถคิดอะไรเองได้หากไม่มีพ่อ

(จิตานันท์ เหลืองเพียรสมุท, 2561)

จากตัวอย่างจะเห็นถึงความเข้มข้นของการจัดลำดับสถานะ อำนาจ และสิทธิ์ของบุคคลในครอบครัวอย่างชัดเจน ดังจะเห็นได้จากคำพูดของตัวละครผู้เป็นลูกที่ตัดพ่อ ผู้เป็นพ่อขณะโต้เถียงกันว่า “ใช่สิ พ่อ...พ่อเป็นคนเดียวที่มีสิทธิ์บอกอะไร ๆ ผู้คนในบ้านนี้” อีกทั้งตัวละครพ่อยังได้เน้นถึงสถานะผู้มีอำนาจในการตัดสินใจสูงสุดของตน โดยอ้างถึงการเป็นผู้ที่มีอาวุโสและมีประสบการณ์บนโลกมากกว่า ดังข้อความ “ใช่ เพราะฉันคือผู้ใหญ่ ส่วนพวกแกเป็นเด็ก...เด็กที่ถูกเลี้ยงมาในหลุมหลบภัย เด็กที่ไม่เข้าใจโลกใบนี้...” หากพิจารณาให้ถ่วงถ่วงจะเห็นได้ว่าการจัดลำดับสถานะของบุคคลในครอบครัวดังกล่าวข้างต้น ที่ยึดถือความอาวุโสในครอบครัวเป็นใหญ่ โดยไม่รับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างของผู้ที่อยู่ในสถานะต่ำกว่า แม้ความคิดเห็นนั้นจะเป็นสิ่งที่มีความเป็นไปได้ก็ตาม นับเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนา อีกทั้งยังเป็นการกดทับศักยภาพของบุคคลที่อยู่ในสถานะต่ำกว่าทำบุคคลเหล่านั้นกลายเป็นเพียงผู้ที่มีชีวิตเพื่อรอรับคำสั่งจากผู้อาวุโสในครอบครัวจนเคยชินและกลายเป็นผู้ที่ไม่มีความสามารถในการคิดหรือตัดสินใจด้วยตนเอง ดังข้อความ จิตใจของผมเคยชินกับการถูกพ่อสั่งให้ทำสิ่งต่าง ๆ ผมไม่รู้ว่าจะทำอะไรหากไม่มีคำสั่งจากพ่อ จากตัวอย่างข้างต้นจึงกล่าวได้ว่าแม้ว่าสถาบันครอบครัวจะเป็นสถาบันที่

สมาชิกมีความใกล้ชิดกันมากที่สุดแต่ไม่อาจหลีกเลี่ยงจากความรุนแรงเชิงโครงสร้างทางสถาบันครอบครัวที่ฝังรากลึกอยู่ในทุกสถาบันทางสังคมได้

ความรุนแรงเชิงโครงสร้างทางสถาบันครอบครัว สะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างทางอำนาจในครอบครัวที่มีการจัดสรรอำนาจ หน้าที่ และสิทธิตามลำดับชั้นในครอบครัวภายใต้แนวคิดชายเป็นใหญ่และระบบอาวุโส ที่ให้สิทธิผู้เป็นพ่อ แม่ หรือผู้อาวุโสสูงสุดเป็นผู้มีอำนาจสิทธิ์ขาดในการตัดสินใจหรือกำหนดชะตาชีวิตของสมาชิกในครอบครัว แม้ว่าการตัดสินใจนั้นจะเป็นไปด้วยความสมัครใจของสมาชิกในครอบครัวหรือไม่ หรือสร้างความทุกข์ยากต่อร่างกายและจิตใจอย่างไรทุกคนก็ต้องยอมรับและปฏิบัติตามโดยไร้ข้อโต้แย้งหนทางเดียวที่จะหลุดพ้นจากอำนาจเชิงโครงสร้างนี้ก็คือการหนีออกจากครอบครัว ซึ่งต้องเผชิญกับชะตากรรม ในสังคมด้วยตัวคนเดียว

สรุปผลการวิจัย

ความรุนแรงเชิงโครงสร้างในเรื่องสั้นที่ผ่านการคัดเลือกให้เข้ารับการตัดสินรอบสุดท้ายเพื่อรับรางวัลซีไรต์ประจำปี 2560 พบความรุนแรงเชิงโครงทั้งหมด 5 ประเภท ได้แก่

1) ความรุนแรงเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ปรากฏในเรื่องสั้น เรื่อง ปล้น หุ่นบำบัด บางลาไม่เคยมาก่อน สุ่ม ชินเดอเรล่าแห่งเมืองหุ่นยนต์ ฝามั่ง นักแสดงสด และตั้งเรือนร่างไร้องค์ापพ สะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของสังคมที่เอื้อประโยชน์ให้ชนชั้นนายทุนสามารถเอาเปรียบคนจนได้อย่างไม่มีขีดจำกัด เช่น การปล่อยเงินกู้โดยคิดดอกเบี้ยตามใจตนเองจนทำให้ผู้กู้จ่ายไม่ไหวจนต้องปล่อย

ให้นายทุนยึดที่ดินทำกิน และตนเองก็ต้องออกไปทำงานใช้แรงงานในเมืองใหญ่ การใช้แรงงานคนจนโดยไม่คำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

2) ความรุนแรงเชิงโครงสร้างทางการเมือง ปรากฏในเรื่องสั้น เรื่อง เสน่หานุสรณ์ ในโลกที่ทุกคนอยากเป็นคนดี สะท้อนให้เห็นถึงการที่รัฐใช้อำนาจในฐานะผู้ปกครอง บังคับใช้กฎหมายกับประชาชนที่ยากจนเสมือนเป็นพลเมืองชั้นสอง โดยการบังคับใช้แรงงานแบบไร้มนุษยธรรม และการจำกัดสิทธิการเข้าถึงทรัพยากรที่พึงได้รับ และการละเลยต่อความปลอดภัยในชีวิตของพลเมืองชั้นสอง

3) ความรุนแรงเชิงโครงสร้างทางสถานะและบทบาททางสังคม ปรากฏในเรื่องสั้น เรื่อง เพราะวาร์กนั้นไม่เคยมรณฤฎกาล และการยืนยันอีกครั้งหนึ่งของสาวแม่ฮ้างแห่งหมู่บ้านตาเอกทะไม สะท้อนให้เห็นถึงการใช้อำนาจหรืออภิสิทธิ์ของบุคคลที่มีสถานะหรือบทบาทที่คนในสังคมให้ความเคารพนับถือ ไปในทางที่ผิด เช่น การใช้สถานะ ผู้อาวุโสที่ได้รับความเคารพนับถือจากคนในชุมชนไปชักจูงคนในชุมชนให้ก่อเหตุประทุษร้ายคนที่คนเชื่อว่าเป็นภัยต่อหมู่บ้าน การใช้สถานะตัวแทนของศาสนาที่สังคมต้องมีไว้เพื่อแสดงถึงความเจริญทางด้านจิตใจ ไปแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเอง

4) ความรุนแรงเชิงโครงสร้างทางสถาบันครอบครัว ปรากฏในเรื่องสั้น เรื่อง กลางฝูงแพะ และสมาชิกในหลุมหลบภัย สะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างทางอำนาจในครอบครัวที่มีการจัดสรรอำนาจ หน้าที่ และสิทธิ ลำดับชั้นในครอบครัวที่ให้สิทธิผู้อาวุโส หรือพ่อ แม่ เป็นผู้มีอำนาจ สิทธิ์ขาดในการตัดสินใจ หรือกำหนดชะตาชีวิตของสมาชิก

ในครอบครัว แม้ว่าการตัดสินใจนั้นจะเป็นไปด้วยความสมัครใจของสมาชิกในครอบครัวหรือไม่ หรือสร้างความทุกข์ยากต่อร่างกายและจิตใจอย่างไร ทุกคนก็ต้องยอมรับและปฏิบัติตามโดยไร้ข้อโต้แย้ง หนทางเดียวที่จะหลุดพ้นจากอำนาจเชิงโครงสร้าง นี่ก็คือการหนีออกจากครอบครัว ซึ่งต้องเผชิญกับชะตากรรมในสังคมด้วยตัวคนเดียว

5) ความรุนแรงเชิงโครงสร้างทางการศึกษา ปรากฏในเรื่องสั้น เรื่อง อมนุษย์ สะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่รัฐจัดการศึกษาให้กับเด็กพิการที่ไม่ทั่วถึง โดยการระบุประเภทความพิการที่จะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐที่ไม่ครอบคลุม ทำให้ผู้พิการที่ยากจนไม่สามารถเข้าถึงการศึกษารัฐได้เท่าที่ควรจนทำให้ต้องตกเป็นเหยื่อของผู้ที่มีการศึกษาที่สูงกว่า

อภิปรายผล

การวิเคราะห์ความรุนแรงเชิงโครงสร้างในเรื่องสั้นที่ผ่านการคัดเลือกให้เข้ารับการตัดสินรอบสุดท้ายเพื่อรับรางวัลซีไรต์ประจำปี 2560 โดยใช้ทฤษฎีความรุนแรงของ โยฮัน กัลตุง (Johan Galtung) มีผลการวิจัยที่สอดคล้องกับความรุนแรงเชิงโครงสร้างตามทฤษฎีความรุนแรงของ โยฮัน กัลตุง (Johan Galtung) ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้จำแนกความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่พบออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ ความรุนแรงเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ความรุนแรงเชิงโครงสร้างทางการเมือง ความรุนแรงเชิงโครงสร้างทางสถานะและบทบาททางสังคม ความรุนแรงเชิงโครงสร้างทางสถาบันครอบครัว และความรุนแรงเชิงโครงสร้างทางการศึกษา จากการศึกษาศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่ใช้

ทฤษฎีความรุนแรงในช่วง พ.ศ. 2556 – 2565 พบงานวิจัยจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่งานวิจัยของกาญจนา บุญยัง (2561) ศึกษาเรื่องความรุนแรงเชิงโครงสร้างในการพัฒนาสู่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดจังหวัดระยอง วชิรินทร์ แก่นจันทร์ (2560) ศึกษาเรื่องวาทกรรมความรุนแรงในนิทานพื้นบ้านล้านนา และหนึ่งนยา ไหลงาม (2557) ศึกษาเรื่องมิติความรุนแรงในละครโทรทัศน์ประเภท ชิทคอม เรื่องบ้านนี้มีรัก ทั้งนี้พบว่าม้งานวิจัยที่มีความสอดคล้องกันกับงานวิจัยนี้จำนวน 3 เรื่อง แบ่งออกเป็น 2 ประเด็นดังนี้ 1. ด้านตัวบทสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องวาทกรรมความรุนแรงในนิทานพื้นบ้านล้านนา ของวชิรินทร์ แก่นจันทร์ (2560) และงานวิจัยเรื่องมิติความรุนแรงในละครโทรทัศน์ประเภทชิทคอมเรื่องบ้านนี้มีรักของ หนึ่งนยา ไหลงาม (2557) ซึ่งวิเคราะห์ความรุนแรงจากตัวบทที่เป็นวรรณกรรม โดยใช้แนวคิดทฤษฎีที่หลากหลายมาประกอบการวิเคราะห์ความรุนแรง 2. ด้านทฤษฎีสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องความรุนแรงเชิงโครงสร้างในการพัฒนาสู่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดจังหวัดระยอง ของกาญจนา บุญยัง (2561) ซึ่งใช้ทฤษฎีความรุนแรงโดยมุ่งเน้นประเด็นความรุนแรงเชิงโครงสร้างมาประกอบการวิเคราะห์ตัวบทซึ่งเป็นเหตุการณ์จริง

นอกจากนี้การวิเคราะห์ความรุนแรงเชิงโครงสร้างในเรื่องสั้นที่ผ่านการคัดเลือกให้เข้ารับการตัดสินรอบสุดท้ายเพื่อรับรางวัลซีไรต์ประจำปี 2560 ทำให้ทราบถึงความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่ปรากฏในเรื่องสั้นที่ผ่านการคัดเลือกให้เข้ารับการตัดสินรอบสุดท้ายเพื่อรับรางวัลซีไรต์ประจำปี 2560 นอกจากนี้ยังพบประเด็นที่น่าสนใจที่เกี่ยวข้อง คือ ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง มีความเป็นหนึ่งเดียวกับสังคม ซึ่งชนชั้นปกครองหรือผู้นำ

สร้างขึ้นมาเพื่อสถาปนาและรักษาสถานะในการนำของตนให้คงอยู่ อันจะนำมาซึ่งอำนาจ โอกาส และอภิสิทธิ์ต่าง ๆ เหนือผู้ใต้ปกครอง ตราบใดที่มนุษย์ยังคงต้องมีปฏิสัมพันธ์กันทางสังคมก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงความรุนแรง เชิงโครงสร้างได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การวิเคราะห์ความรุนแรงเชิงโครงสร้างในเรื่องสั้นที่ผ่านการคัดเลือกให้เข้ารับการตัดสินรอบสุดท้ายเพื่อรับรางวัลซีไรต์ประจำปี 2560 ยังมีประเด็นที่น่าสนใจอีกทั้งสามารถศึกษาได้อีกหลายประเด็น โดยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้ การวิจัยในครั้งนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา เพื่อส่งเสริมทักษะการวิเคราะห์และสะท้อนให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงผลกระทบของความรุนแรงเชิงโครงสร้างต่อสังคม ตลอดจนแสวงหาแนวทางในการป้องกัน หลีกเลี่ยง หรือลดทอน ความรุนแรงเชิงโครงสร้างในสังคมที่เป็นอยู่หรือที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาความรุนแรงในมิติอื่น ๆ ได้แก่ ความรุนแรงทางตรง ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และความรุนแรงทางวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของความรุนแรงแต่ละมิติ และสามารถสะท้อนปรากฏการณ์ทางสังคมได้อย่างลุ่มลึกและชัดเจนมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา บุญยัง. (2561). ความรุนแรงเชิงโครงสร้างในการพัฒนาสู่สังคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง. *วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง*, 7(1), 62-105.

เกริกศิษฐ์ พลมาตร. (2558). *เรากำลังกลายพันธุ์*. ปทุมธานี: นาค.

เงาจันทร์. (2560). *เสน่ห์หาสุรณ*. กรุงเทพฯ: แพรวสำนักพิมพ์ อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

จิตานันท์ เหลืองเพียรสมุท. (2560). *สิงโตนอกคอก*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: แพรวสำนักพิมพ์ อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2557). *ท้าวทายาทเลือก : ความรุนแรงและการไม่ใช้ความรุนแรง*. กรุงเทพฯ: ของเรา.

เดโชพล เหมนาไลอย. (2552). ความรุนแรง : มุมมองจากพุทธศาสนา. *วารสารศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 9(2), 155-201.

ทัศนลักษณ์ วงศ์สุริยศักดิ์. (2553). *ความซับซ้อนของความสัมพันธ์เชิงอำนาจเรื่องความรุนแรงในครอบครัว: กรณีทำร้ายทางเพศและทางร่างกายในกฎหมายไทย*. (วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,

นรินทร์ นำเจริญ. (2550). การวิเคราะห์เนื้อหาที่เสริมสร้างสันติภาพในสื่อมวลชนท้องถิ่น: ศึกษากรณีการนำเสนอข่าวชาวเขาใน

- หนังสือพิมพ์รายวันจังหวัดเชียงใหม่. การสื่อสารมวลชน, 1(1), 54-76.
- ภู กระดาษ. (2558). *ตั้งเรือนร่างไว้ร้องคาพยพ*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ระพี อุทิพย์ตระกูล. (2551). *ความรุนแรงในวรรณคดีเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน*. (วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วสินี พงษ์ประภาพ. (17 กันยายน 2561). *หลาภมิตินไทยยังไม่เท่าเทียม*. สืบค้น 16 ตุลาคม 2565, จาก <https://shorturl.asia/LI05S>
- วัชรินทร์ แก่นจันทร์. (2560). *วาทกรรมความรุนแรงในนิทานพื้นบ้านล้านนา*. (วิทยานิพนธ์ ศศ.ด.). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ศศิณี ยาวิชัย. (2554). *การวิเคราะห์เนื้อหาความรุนแรงต่อสตรีที่ปรากฏในละครโทรทัศน์ไทย*. (วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- หนึ่งนยา ไหลงาม. (2557). *มิติความรุนแรงในละครโทรทัศน์ประเภทซิทคอมเรื่องบ้านนี้มีรัก*. (วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อนิมมาล เล็กสวัสดิ์. (2560). *เงาแปลกหน้า*. กรุงเทพฯ: อาร์ตี้เฮาส์.
- อุมีสาลาม อุมาร. (2557). *กลางฝูงแพะหลังหัก*. กรุงเทพฯ: มติชน.